

Наталія Георгіївна ПІГУЛЬ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи НБУ»
вул. Петропавлівська, 59, м. Суми, 40000, Україна
E-mail: piguln@mail.ru
Телефон: +380542665093

Надія Анатоліївна ДЕХТЯР

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи НБУ»
вул. Петропавлівська, 59, м. Суми, 40000, Україна
E-mail: dekhtyar@yandex.ru
Телефон: +380542665093

Ольга Василівна ЛЮТА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи НБУ»
вул. Петропавлівська, 59, м. Суми, 40000, Україна
E-mail: olga_lutaya@ukr.net

ВНУТРІШНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Пігуль, Н. Г. Внутрішні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств [Текст] / Наталія Георгіївна Пігуль, Надія Анатоліївна Дехтяр, Ольга Василівна Люта // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – №1. – С. 314-320. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті розглянуто джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Проаналізовано обсяги та динаміку структури її фінансування в Україні. За результатами оцінювання з'ясовано, що найбільшу частку в структурі джерел фінансування інноваційної діяльності протягом 2008-2012 рр. мали власні фінансові ресурси, зокрема прибуток. Аналіз розміру прибутку українських підприємств за останні роки дав можливість визначити позитивну динаміку щодо його обсягів, а також види економічної діяльності, які є найбільш прибутковими на сьогодні. Оцінюючи прибутковість діяльності підприємств за регіонами України, визначено області, підприємства яких отримують найбільший розмір прибутку, та причини такої ситуації. З метою збільшення обсягів прибутку підприємств як внутрішнього джерела фінансування інноваційної діяльності запропоновано структурно-логічну схему здійснення ефективного процесу управління ним.

Ключові слова: прибуток; джерела фінансування; інноваційна діяльність; управління прибутком.

Наталья Георгиевна ПИГУЛЬ
Надежда Анатольевна ДЕХТЯРЬ
Ольга Васильевна ЛЮТАЯ

ВНУТРЕННИЕ ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

В статье рассмотрены источники финансового обеспечения инновационной деятельности субъектов хозяйствования. Проанализированы объемы и динамика структуры финансирования инновационной деятельности в Украине. По результатам оценивания выяснено, что наибольшую долю в структуре источников финансирования инновационной деятельности на протяжении 2008-2012 гг. занимали собственные финансовые ресурсы, в частности прибыль. Анализ объема прибыли украинских предприятий за последние годы дал возможность определить позитивную динамику относительно его объемов, а также виды экономической деятельности, которые являются наиболее прибыльными на сегодняшний день. С учетом оценки прибыльности деятельности предприятий по регионам Украины определены области, предприятия которых получили наибольший размер прибыли и причины такой ситуации. С целью увеличения ее объемов как внутреннего источника финансирования инновационной деятельности предложена структурно-логическая схема осуществления эффективного процесса управления ею.

Ключевые слова: *прибыль; источники финансирования; инновационная деятельность; управление прибылью.*

Natalia Georgiivna PIGUL

PhD in Economics, Associate Professor,
Lecturer, Department of Finance,
Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine
Petropavlivska str., 59, Sumy, 40000, Ukraine
E-mail: piguln@mail.ru
Phone: +380542665093

Nadia Anatoliivna DEKHTYAR

PhD in Economics, Associate Professor,
Lecturer, Department of Finance,
Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine
Petropavlivska str., 59, Sumy, 40000, Ukraine
E-mail: dekhtyar@yandex.ru
Phone: +380542665093

Olga Vasylivna LIUTA

PhD in Economics, Associate Professor,
Lecturer, Department of Finance,
Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine
Petropavlivska str., 59, Sumy, 40000, Ukraine
E-mail: olga_lutaya@ukr.net
Phone: +380542665093

INTERNAL SOURCES OF FINANCING OF INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Abstract

The paper considers sources of financial support for innovative activities of enterprises. The volume and structure of innovative financing in Ukraine is under analysis. Research shows that financial resources of enterprises constituted the main part in the structure of the sources of innovative activity financing during the period of 2008-2012. The study of profit dynamics of Ukrainian enterprises testifies to positive trends in recent years. The most profitable types of economic activities in different regions are defined in the article. With the view of increasing revenues, the authors work out a structural logical scheme of effective profit management of enterprises.

Keywords: *profit, sources of financing, innovation, profit management.*

JEL classification: G39

У сучасних економічних умовах одним із основних напрямів економічного зростання суб'єктів господарювання є їх інноваційний розвиток, що передбачає використання принципово нових прогресивних технологій, перехід до випуску високотехнологічної продукції та розробку механізмів реалізації управлінських рішень в інноваційній діяльності. Сучасні економічні умови вимагають інтенсивної інноваційної діяльності, ефективної організації досліджень та розробок, нововведень, зниження інноваційних ризиків, стратегічного управління в інноваційній діяльності кожного підприємства [1]. Тому здійснення ефективної інноваційної діяльності неможливе без достатнього рівня фінансового забезпечення.

Проблемами фінансового забезпечення інноваційної діяльності займалися провідні науковці, а саме: С. Башкатова, І. Єпіфанова, О. Міщук, О. Петухова, В. Рошило [2] та інші. У своїх дослідженнях зазначені фахівці розглядали питання фінансування інноваційної діяльності за рахунок різних джерел.

Проте, незважаючи на вагомий внесок наявних наукових праць з питань фінансового забезпечення інноваційної діяльності, необхідно здійснювати оцінку джерел фінансування інвестицій, зокрема внутрішніх, та виявляти

джерела, що мають найбільший позитивний вплив на обсяги фінансування інноваційної діяльності.

Метою нашої статті є дослідження внутрішніх джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, виявлення ролі і місця прибутку у системі фінансування інновацій підприємств.

Інноваційний розвиток є визначальним фактором підвищення ефективності діяльності підприємства, якості продукції, економічного використання ресурсів, конкурентоспроможності, експортного потенціалу, запобігання екологічним наслідкам індустріалізації [3]. Слід зазначити, що питома вага підприємств, які займалися інноваціями за 2008-2012 рр., знаходиться в межах від 12,8 % до 17,4 % і має тенденцію до збільшення. При цьому за вказаний період збільшується і питома вага підприємств, що впроваджували інновації, а саме у 2008 році їх частка складала 10,8 %, а у 2012 р. – 13,6 % [4].

Основою ефективної реалізації інноваційної діяльності є наявність достатнього обсягу фінансового забезпечення. Так, за даними Державної служби статистики України, обсяги фінансування інноваційної діяльності за 2008-2012 рр. не мають чіткої тенденції і коливаються по роках (рис. 1.).

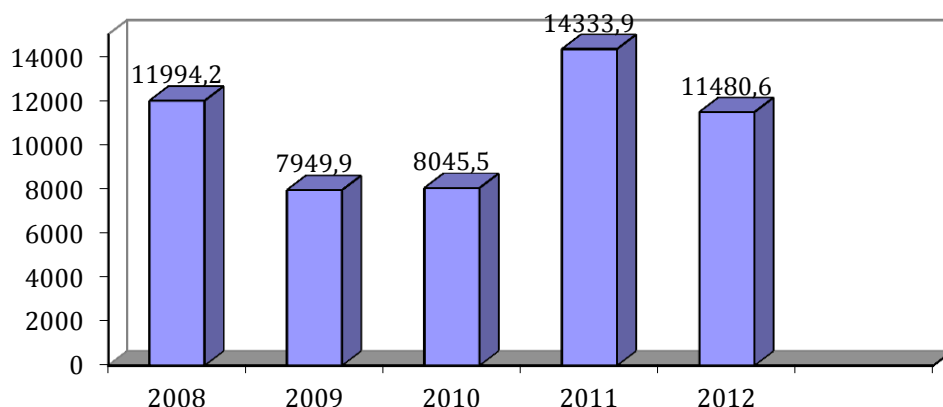

Рис. 1. Динаміка обсягів фінансування інноваційної діяльності, млн. грн.

Дані рисунку 1 свідчать, що найбільший обсяг фінансування інноваційної діяльності спостерігався у 2011 р. і дорівнював 14333,9 млн. грн, а найменший – 7949,9 млн. грн. у 2009 році. При цьому слід зазначити, що за останні 5 років в Україні на розвиток інноваційної діяльності витрачалося в середньому 0,9 % ВВП. Це значення значно менше порівняно з європейськими країнами (табл. 1).

До джерел фінансування інноваційної діяльності належать власні фінансові ресурси, кошти державного бюджету, кошти іноземних інвесторів та інші джерела. Загальна сума витрат на фінансування інноваційної діяльності та її складові наведені в таблиці 2.

Динаміка та структура фінансування інноваційної діяльності за 2008-2012 рр. наведена в таблиці 3.

Слід зазначити, що найбільшу частку (в межах від 52,9 до 65 %) у структурі джерел фінансування інноваційної діяльності протягом 2008-2012 рр. займали власні фінансові ресурси, зокрема прибуток, якому, на нашу думку, належить провідна роль у фінансовому забезпеченні інноваційних процесів.

Аналізуючи динаміку фінансових результатів діяльності вітчизняних підприємств за останні роки, хочемо зазначити, що у 2008-2009 рр. підприємства за видами економічної діяльності отримали збиток, що дорівнював 410255,1 млн.

грн. та 37131,1 млн. грн. відповідно. Але вже у 2010 році вітчизняні підприємства отримали прибуток в обсязі 17822,5 млн. грн, у 2011 р. – 55065,6 млн. грн, а у 2012 р. – 35067,3 млн. грн. Найбільший розмір прибутку демонструють підприємства у

промисловості; а також підприємства, що займаються оптовою торгівлею та посередництвом в оптовій торгівлі (табл. 4).

Таблиця 1. Питома вага видатків на розвиток інноваційно-дослідницького сектору у ВВП в західноєвропейських країнах, % [5]

Країна	Питома вага видатків на розвиток інноваційно-дослідницького сектору у ВВП
Австрія	1,7
Бельгія	2,0
Великобританія	2,0
Іспанія	1,2
Німеччина	2,5
Фінляндія	3,5
Швеція	3,7

Таблиця 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності [4]

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6

Таблиця 3. Динаміка та структура фінансування інноваційної діяльності [6]

Джерела фінансування	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, в тому числі за рахунок	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
власних коштів	60,6	65,0	59,3	52,9	63,9
державного бюджету	2,8	1,6	1,1	1,0	2,0
місцевих бюджетів	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
вітчизняних інвесторів	1,4	0,4	0,4	0,3	1,3
іноземних інвесторів	1,0	19,0	30,0	0,4	8,6
кредитів	33,7	11,8	7,8	38,3	21,0
інших джерел	0,4	2,1	1,3	6,9	3,0

Аналізуючи прибутковість діяльності підприємств за регіонами України, слід зазначити, що найбільший розмір прибутку отримують підприємства, зосереджені в Дніпропетровській, Донецькій, Харківській областях, що обумовлено наявністю значної кількості потужних підприємств у цих адміністративно-територіальних одиницях. Зазначена тенденція щодо збільшення розміру прибутку позитивно вплинула і на обсяги фінансування інноваційної діяльності.

Оскільки прибуток є вагомим внутрішнім фінансовим джерелом розвитку підприємства, основою науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази та забезпечення інтересів його власників і працівників, необхідно ефективно і безперервно управляти ним. Процес управління прибутком підприємства має відбуватися в певній послідовності і забезпечувати реалізацію головної мети та основних задач цього управління. З цією метою нами запропоновано наступну структурно-логічну схему здійснення процесу управління прибутком підприємства (рис. 2).

Таблиця 4. Динаміка розміру прибутку українських підприємств за видами економічної діяльності, 2010-2012 рр., млн. грн. [4]

Види діяльності	2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали прибуток	
	у % до їх загальної кількості	фінансо-вий результат	у % до їх загальної кількості	фінансовий результат	у % до їх загальної кількості	фінансовий результат
Всього ¹	53,5	76351,2	57,4	123905,3	63,0	210607,6
у тому числі сільське господарство, мисливство, лісове господарство	84,2	78,8	87,1	123,4	78,1	33903,2
промисловість	52,1	39881,3	55,9	67802,0	60,3	67336,3
будівництво	42,4	1225,6	49,6	1291,1	58,7	8240,1
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	60,1	12492,1	61,8	16839,7	63,9	39356,2
торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт	46,9	1627,3	55,5	2079,0	59,9	9611,8
оптова торгівля, посередництво в оптовій торгівлі	61,7	9742,9	62,8	13313,3	57,4	663,7
роздрібна торгівля; ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку	61,8	1121,9	62,0	1447,4	61,2	9244,2
діяльність готелів та ресторанів	60,3	380,3	61,2	459,1	58,0	17832,3
діяльність транспорту та зв'язку	51,6	9270,4	54,0	10497,2	54,7	5155,5
фінансова діяльність	65,2	3332,5	61,4	3683,7	61,0	11173,2
операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	52,8	9128,1	57,9	22665,0	59,6	7264,0
освіта	60,7	67,9	66,4	54,8	67,1	178,5
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	65,7	219,2	62,8	227,2	61,0	335,9
надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту, інше	43,6	258,6	46,4	247,3	52,3	303,7

¹ Дані наведено без урахування результатів діяльності малих підприємств, банків і бюджетних установ.

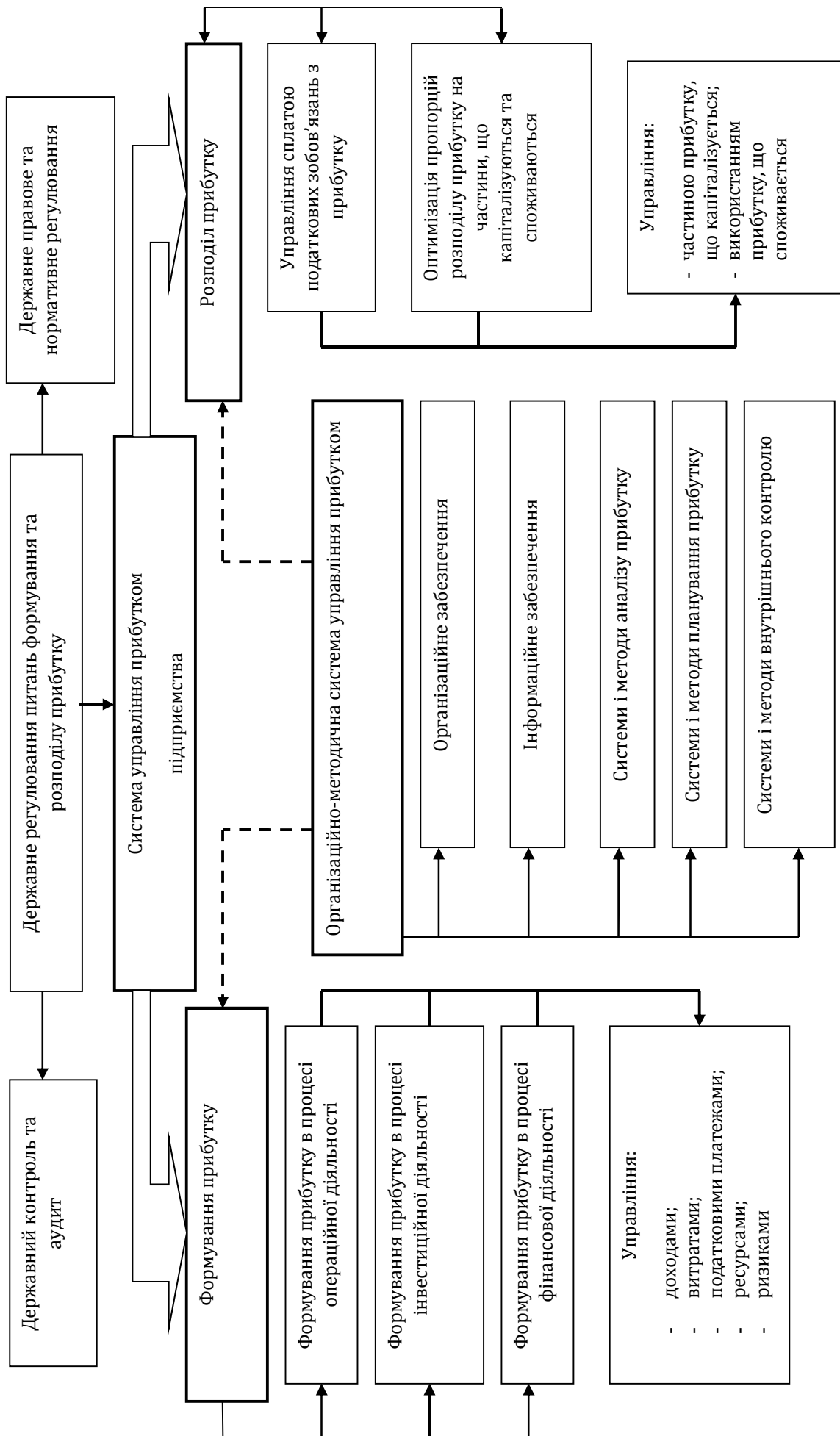

Рис. 2. Структурна схема управління прибутком підприємства

Політика управління формуванням прибутку підприємства повинна бути спрямована на максимізацію розміру позитивного фінансового результату через виконання комплексу завдань щодо забезпечення зростання обсягів його діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління суб'єктом господарювання.

Вирішальна роль у джерелах фінансування інноваційної діяльності підприємств належить

прибутку, тому удосконалення системи управління ним позитивно вплине на можливість збільшення обсягів фінансових ресурсів на здійснення інновацій суб'єктів господарювання, що призведе до підвищення ефективності їх функціонування. Системний підхід до управління прибутком дозволить виявити основні фактори, які впливають на обсяг прибутку, і забезпечить пошук резервів його зростання з метою подальшого розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості.

Список літератури

1. Костюк, А. К. Інноваційний розвиток підприємств: економічні умови, проблеми та перспективи [Електроний ресурс] / А. К. Костюк, К. О. Бояринова. – Режим доступу : http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2011_7.pdf – Назва з екрана.
2. Рошило, В. І. Джерела фінансування інноваційного розвитку : монографія / В. І. Рошило. – Чернівці: Книги XXI, 2006. – 272 с.
3. Сербенівська, А. Ю. Сутність та значення інноваційних процесів в діяльності підприємств [Електроний ресурс] / А. Ю. Сербенівська. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1690> – Назва з екрана.
4. Статистична інформація / Державний комітет статистики України [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрана.
5. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725> – Назва з екрана.
6. Аналітична довідка. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2012 рік [Електроний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_08%2007%202013.pdf/.

References

1. Kostyuk, A. K., Boyarynova, K. O. (2011). innovative enterprise development : economic conditions, problems and prospects. Retrieved September 15, 2013, from : http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2011_7.pdf. - The name of the screen.
2. Roshylo, V. I. (2006). Sources of Financing Innovative Development. Chernivtsi : Books XXI.
3. Serbenivska, A. Y. (2012). The essence and importance of innovation in business enterprises [Retrieved September 15, 2013, from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1690> - name of the screen.
4. Statistical information (2013). Retrieved September 15, 2013, from : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Innovation policy abroad: concepts, strategies, priorities. (2012). Retrieved September 15, 2013, from : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725> - name of the screen.
6. Analytical reference. The state of science and technology, the results of scientific, technical, innovation, technology transfer for 2012. (2013). Retrieved September 15, 2013, from : http://www.dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_08%2007%202013.pdf/.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2013 р.